

DLA doktori értekezés tézisei

Korcsolán Orsolya
Kurt Weill: Hegedűverseny

Témavezető: dr. Tihanyi László

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem

28-as számú művészet- és művelődés-
történeti tudományos besorolású
doktori iskola

Budapest

2022

I. A kutatás előzményei

Kurt Weill 1925-ben, Párizsban bemutatott – eredetileg Szigeti Józsefnek ajánlott – hegedűversenye, ámulatba ejtette kora kritikussait,¹ és a fiatal komponistát néhány év leforgása alatt üstökösként repítette a hirtelen jött világhírnév felé. Ez volt a huszonnégy éves Weill első, az Universal Edition gondozásában megjelentetett kompozíciója, az első lépés azon a fergeteges és igen rövid úton, mely egészen a *Koldusopera* 1928-as bemutatójáig – Weill valamint vele együtt Brecht talán legnagyobb sikeréig – vezetett. A versenymű szinte osztatlan nemzetközi sikere ellenére mégsem vált a hegedűrepertoár szerves részévé, manapság tulajdonképpen ismeretlen nemcsak a hegedűsök, de még – egy igen szűk kutatói rétegtől eltekintve – a zenetudósok körében is. Dolgozatom több oldalról is megvilágítja ennek okait, részletesen kitér a darab születését körülövező kulturális és politikai folyamatokra, majd ezek hirtelen, viharszerű változásaira. Foglalkozom a hegedűszólam technikai kihívásaival, a darab hangszerelésbeli aspektusaival, és az előadások ebből adódó nehézségeivel, keresve a választ a mű feledésbe merülésére.

Az eddigi legalaposabb és legkiterjedtebb kutatások Kurt Weill korai, a *Koldusopera* előtti kompozícióit tekintve a New York-i Kurt Weill Foundation és annak jóvoltából, Kim H. Kowalke, Elmar Juchem és Andreas Eichhorn zenetudósok nevével fémjelezhetőek. Ezen kutatások ugyan górcső alá veszik Weill összes korai kompozícióit, így a *Hegedűversenyt* is, ilyen, a dolgozatomhoz hasonlóan részletes, a mű egészére kiterjedő elemzésről azonban nem tudok. A témában tudomásom szerint, a *Hegedűversenyt* érintően magyarul szakirodalom mindeddig nem jelent meg, annak ellenére, hogy Weill kompozícióját az említett kutatók a XX. század egyik legjelentősebb versenyművének tekintik.

¹ *Konzert für Violine und Blasorchester*, a továbbiakban: *Hegedűverseny*.

II. Források

Munkám során a darab szerkezeti elemzésénél az Universal Edition 2010-es, legfrissebb kritikai kiadására támaszkodtam. A mű korábbi kiadásainak elemzésénél, valamint a darab előadás-, és felvétel-történeti áttekintésénél több kottaanyagot vettem össze egymással. Az eredeti, kézzel írott partiúra – melyet a New York-i Kurt Weill Foundation jóvoltából személyesen is tanulmányozhattam – képezte az elsődleges forrást. Ezt követte a darab első nyomtatott, zongorakivonatos változata, az ezzel együtt 1925-ben megjelent első nyomtatott hegedűszólam, majd pedig – a darab történetének minden bizonnyal legjelentősebb előadója – Stefan Frenkel hegedűművész szólamkottája. Az 1965-ben megjelent első nyomtatott partitúra szintén az elemzés részét képezte.

A *Hegedűverseny* előzményeinek életrajzi, kulturális és történelmi hátterének bemutatásakor elsősorban német és angol nyelvű szakirodalomra tudtam támaszkodni. Így kutatásaim fontos forrása lett a Bécs-i Zeneművészeti Egyetem, valamint a Graz-i Művészeti Egyetem könyvtára. Lényeges kiindulópontot jelentettek Kim H. Kowalke *Kurt Weill in Europe*, és *A New Orpheus*, Nils Grosch szerkesztésében *Kurt Weill Briefwechsel mit der Universal Edition*, valamint David Farneth, Elmar Juchem és David Stein szerkesztésében közreadott *Kurt Weill, Ein Leben in Bildern und Dokumenten* című munkái.

A Kurt Weill Foundation felbecsülhetetlen értékű gyűjteménye, természetesen, ugyancsak szerepet játszott a darab előzményeinek bemutatásakor, csak úgy, mint az intézet vezetőjével, Dave Stein-el, és a bécsi Exil Arte Zentrum für verfolgte Musik kutatójával, Dr. Michael Haas-al készített interjúm.

A mű interpretációs kérdéseit vizsgálva a dolgozatban részletes elemzésre kerül a *Hegedűverseny* első 1955-ös felvétele, valamint Hermann Scherchen karmester és Gerle Róbert hegedűművész 1964-es stúdió-, és Kolja Blacher hegedűművész és Claudio Abbado 1990-es élő hanglemezfelvétele. Ezen három felvétel elemzésekor a mű interpretáció-történeti kérdéseire is keresem a válaszokat.

III. Módszer

Dolgozatomat három különálló, alfejezetekkel ellátott részre tagoltam. Az első fejezet a darab előzményeit veszi górcső alá, külön alfejezetet szentelve az egyes, a műre direkt, és indirekt hatással bíró zenei, történelmi és életrajzi aspektusokra. Ezen aspektusok ismerete nélkül nem alkotható kielégítő kép sem Weill berlini alkotói fázisáról, sem az őt motiváló zenei és környezeti hatásokról.

A második fejezet a *Hegedűverseny* részletes elemzésével foglalkozik, melyben a szólista szemszögéből vizsgálom a hegedű és a zenekari apparátus formabontó viszonyát, a mű részben klasszikus, részben modern formai felépítését, harmóniai csomópontjait, ritmikai és dallami összefüggéseit, sajátos hangsorait, valamint a darabban fellelhető stílus és hangulatbeli áthallásokat, idézeteket. Elemzésem soha nem lépi túl a hangszeres játékos szemszögéből kiinduló látásmódot. Sok esetben fontosabbnak érzem hangulatok és érzetek megfogalmazását, sem mint egy alapos, minden részletre kiterjedő zeneelméleti elemzést, mely túllépné kompetenciámat és ezzel dolgozatom határait.

A harmadik fejezetben az autentikus interpretáció kérdéseivel foglalkozom, a mű három időben, karakterben és rögzítési technikájában eltérő hangfelvételt alapján. Elemzem a hangfelvételek tempóbeli különbségeit, artikulációs eltéréseit, valamint az interpretációk dramaturgiai felépítését, keresve a legautentikusabb előadásmód kulcsfontosságú elemeit. Helyet kap még a fejezetben a mű közelmúltig megjelent összes hangfelvételének és koncert előadásának katalogizált jegyzéke, melyek összeállításánál a Weill-Lenya Research Center, és az Universal Edition karterék gyűjteményére, valamint saját kutatásaimra támaszkodhattam.

IV. Eredmények

Annak ellenére, hogy több mint két évtizede folyamatosan foglalkoztat az emigrációba kényszerített, elnémított, és a Holokausztban meggyilkolt zeneszerzők munkássága – műveik előadása, és azok hangfelvételre rögzítése –, a találkozás Kurt Weill hegedűversenyével egy egészen új, számomra mindeddig

teljesen rejtve maradt világ kapuit nyitotta meg. Egy, a bécsi Musikverein számára készítendő koncertprogram alkalmával vettem fel repertoáromra a művet, és a felkészülés alatt fogalmazódott meg bennem a téma részletesebb elemzésének, majd egy összefogó doktori dolgozat megírásának ötlete.

Mivel magyarul – sem átfogóan Weill munkásságáról, sem pedig specifikusan Weill korai alkotói periódusáról, mitöbb, a *Hegedűversenyről* – nem találtam a témát részletesen tárgyaló irodalmat, úgy gondoltam, dolgozatom esetleg kiindulópontja lehet jövőbeli kutatásoknak. Ugyancsak remélem, hogy a dolgozat hatására egyre több hegedűs, és koncertszervező tűzi programjára az így megismert művet, mely minden, különösen hegedűtechnikai nehézsége ellenére, végre elfoglalhatja megérdemelt helyét a hangszer és a koncertterem repertoárjában.

V. Az értekezés tárgyköréhez kapcsolódó tevékenység dokumentációja

2020. március 14-17. (a hangverseny a pandémia miatt a főpróba közben lemondásra került.)

Wiener Musikverein, Brahms Saal

Kurt Weill: Hegedűverseny op.12

Anna Rothschild Ensemble Wien

Korcsolán Orsolya-hegedű

2022. február 18. koncertelőadás

Kulturgarage Wien

Kurt Weill: Hegedűverseny op.12

Wiener Symphoniker

Korcsolán Orsolya-hegedű

2022. április 12-18. kutatás

Kurt Weill Foundation New York

Weill-Lenya Research Center New York

Library of the The Juilliard School New York